

Intézetvezetői szakmai koncepció

„...intézetünk minden tagját ezennel ünnepélyesen felszólítom: legyen azon szent kötelesség-érzetében kettőztetve éber, mellyel minden tag tartozik, kivált akkor testülete iránt, mikor az közvélemény künti sőt elleni kezd lenni, 's öltse magára azon zarándoki komolyságot, melly hivatásának emlékezetét ne engedje soha is figyelméből esni, irtsa gyökerestül ki a' viszátkodás legkisebb szálkáját is kebléből, 's melegüljön őszinte kézfogásra, szilárd vállvetésre minden bajtársával, mi nélkül testület még boldog napokban sem igen ér céljt, annál kevesebbé, mikor borúra sőt zivatarra kezd sötétedni az idő...”

(Gróf Széchenyi István: *A' magyar Academia körül*, 1842)

A koncepció gondolatmenete

A koncepció kiindulópontja.....	2
Mi a filozófia?.....	2
Megosztottság a nemzetközi és a hazai filozófiai életben.....	4
Az Intézet múltja és jövőbeni feladata.....	5
A pályázó szakmai múltja és jövőre irányuló elképzelései.....	6
Új helyzet – új szerepkör: a Filozófiai Intézet újrapozicionálása.....	8
Az intézmény nemzetközi kapcsolatai és kutatási profilja.....	10
Filozófiatörténet.....	10
Tudományfilozófia és -történet.....	11
Tudomány és demokrácia.....	11
További intézményfejlesztési tervek, jövőkép.....	12
Tényleges kutatóintézeti működési mód.....	12
Archívumrekonstrukció és -építés.....	14
Tudományszervezés.....	14
Fiatal kutatói ösztöndíj.....	14
Filozófiai Szemle.....	15
Intézeti kiadványok, sorozatok.....	15
Összefoglalás.....	16

A koncepció kiindulópontja

A Magyar Tudomány Akadémia keretein belül a bölcelet mindig is kiemelt szerepet töltött be, s e jelentősége meggyőződésem szerint tovább fog növekedni az ország előtt álló kihívások miatt. Ha a pénzügyi világ megrendülése miatt alapvető kérdésekről kell dönteni rövid időn belül, ha új és előre nem látható helyzeteket kell okosan kezelnie a társadalomnak és a politikának, a bölcelet több ezer éves hagyományát nem nélkülözheti a nyilvánosság és a döntés-előkészítés. Ha a tudományok új korszaka köszönt ránk, a filozófiának is hozzá kell járulnia annak megalapozásához.

A hazai tudományos kutatásokat koordináló akadémiai kutatóhálózaton belül a Bölcsészettudományi Kutatóközpont keretei között működő Filozófiai Intézetnek (továbbiakban Intézet) van talán a legszélesebb kutatási spektruma. E pályázat koncepciója a filozófiai vizsgáldások e hagyományosan nyitott természetére épít.

A pályázat kiindulópontja szerint ma még nagyobb szükség van, mint bármikor korábban, az együttműködésre az intézeten belül, más intézetekkel és a tudományos szféra más – hazai és külföldi – képviselőivel.

E premisszából kiindulva alább először is a pályázó filozófiaértelmezéséről lesz szó. Majd a meghaladni kívánt megosztottságok rövid elemzését követően, az Intézet történeti és jelenlegi adottságait figyelembe véve fogja meghatározni a jövőbeni vállalások javasolt irányát, a pályázó eddigi szakmai előéletére építve. Célja, hogy az Intézetet újrapozicionálja a hazai tudományosság és a tágabb közvélemény előtt is. Az új szerep a tényleges kutatóintézeti működési mód érvényesítésére épül, fokozottan figyelembe véve a nemzetközi környezetet s a hazai szükségleteket, például a fiatal tudósnemzedék pályára állítása tekintetében, egyfajta tudományszervezői feladatkör felvállalásával.

Mi a filozófia?

A filozófia a jó két és fél ezer éves európai hagyománya szerint mindazon kérdésekben illetékesnek tudja magát, amelyek az emberi léttel és környezetével kapcsolatban, mégpedig minden egyes embert egyénileg is közvetlenül, s másfelől egy-egy közösséget érintően, felvethetők. Szókratész tanítványai által feljegyzett története arra figyelmeztethet bennünket: a filozófia a város (mai szóval az állam) legfontosabb ügyeiről éppúgy szól, mint az ember halandóságáról vagy a kozmosz örök harmóniájáról. Ám azt is épp Platónról tanuljuk meg, aki mestere, Szókratész alakja köré szervezi legfontosabb tanításait, hogy a filozófus nem lehet bölcs, csak bölcsességre törekvő, tehát nincs a kezében a mindentudás kulcsa. A *Lakoma* híres soraiban Diotima egyszerre jellemzi Erósz, Szókratészt és a filozófust úgy,

mint aki „mindig a szépet és a jót keresi”, „okosságra éhes és találékony, a bölcsesség barátja egész életében, félelmetes varázsló, bűbájos és szofista”.

A filozófiának ez az eltökéltsége az igazság minden irányú keresésére ugyanígy megjelenik a keresztény filozófiai hagyományban (Szent Tamásnál vagy a *Fides et Ratio* pápai enciklikájában), mint a modern tudományosság eszményét megalapozó Descartes „*clare et distincte*”, tisztán és világosan felfogható tudást célzó elképzelésében.

A nemrég meghalt Pierre Hadot hívta fel figyelmünket továbbá arra, hogy a filozófia antik örökségének fontos része volt a filozófus életpéldája. A bölcsesség barátja nem pusztán elvont tudásra törekszik, hanem amit megismer, mindig is egzisztenciális érdekű, s egy életformában ölt testet: „a filozófia nem egy elvont elmélet előadása, még kevésbé szövegelemzés, hanem életművészet, tényleges, az egész életet igénybe vevő magatartás egy bizonyos élethelyzetben. A filozófiai tevékenység nem korlátozódik a megismerés területére, hanem az 'önmagasság' és a lét rendjéhez tartozik”. A kortárs katolikus és közösségelvű filozófus, Alasdair MacIntyre pedig a következőképp fogalmazza meg e vizsgálódások végső kérdéseit: „Mi a helyünk a dolgok rendjében? A természeti és társadalmi világ milyen erőiről kell számot adnunk? Mi a viszonyunk a halottakhoz? Mit jelent jól élni egy emberi életet? S mit jelent rosszul élni azt?” Mint ezekből a példákból is látható, a filozófia nagy hagyománya szemben áll a modern tudományosság szigorú diszciplináris elkülönülésével, tárgyát érintő, egyébként rokonszenves önkorlátozásával. Ez a széles filozófiai perspektíva, alapokra rákérdező beszédmód, mint látni fogjuk, arra predesztinálja a bölcsellettudományt, hogy a többi humántudományok közötti integráló erőként, közvetítőként lépjen fel, sőt kapcsolatot biztosíthat a társadalom- és természettudományos kutatóközpontok tevékenysége felé is. E pályázat e tudományos híd szerepre épül.

Másfelől persze illő a józan önmérséklet is a filozófia részéről. A huszadik századi totalitarizmusok ugyanis sokszor kaptak támogatást filozófiai elméletektől, s a bölcsélet bizony eléggé eszköztelennek bizonyult, amikor a modern zsarnoki rendszerekkel kapcsolatban kellett volna az érvelést mozgósítani, vagy az emberi erényeket megtámogatni. Pedig a kritikai gondolkodás minden filozófiai vizsgálódás alapja, tehát a filozófia elvileg minden elnyomó hatalomnak ellenfele.

A filozófiatörténet arra tanít, hogy a bölcselő hajlamos lehet egyfajta „végzetes önhittsége” és túlzásokra csábító elhivatottságérzetre a társadalom ügyeinek intézésére vonatkozóan.

Ez pedig időnként akár az elnyomással szembeni farkasvaksághoz is vezethet. Az újkori európai történelemben, s különösen a jobb- és baloldali totalitarizmusok idején, sokszor vált a filozófia a zsarnok kiszolgálójává. A tudomány és a hatalom kérdésének, s ezen belül a filozófia társadalmi felelősségének és felelőtlenységének ezért szükségszerűen a filozófiai vizsgálódás témájává kell válnia. Magyarországon a rendszerváltás előtt monopolhelyzetet élvező marxista filozófia a legutóbbi példa arra, hogy mennyit árt egy-egy gondolkodónak, ha túlértékeli saját valóságismeretét, vagy egyenesen az elnyomó hatalom szolgálatába áll.

Ám a kortárs filozófia legtekintélyesebb figurái azt is megmutatják, hogy a demokráciáknak szükségük van egy olyan nyilvános (*public*) filozófiára, amely az igazságos és méltányos társas együttélés dilemmáival szembesíteni tudja a polgárokat és az általuk alapított

intézményeket. Ez pedig ismét csak arra irányítja a figyelmet, hogy az MTA tudományos társadalmi felelősségvállalásának fontos pillére lehet egy, a nemzetközi szinten is jól szereplő, ugyanakkor a hazai társadalom legégetőbb kérdéseivel is szembesülő, közérdekű filozófiai gyakorlat. Különösen fontos ez abban a helyzetben, amikor a társadalom előtt álló kihívások miatt fontos lenne egy olyan közös, tehát politikai elkötelezettségtől függetlenül minden polgár által vállalható nemzeti-társadalmi értékrend kimunkálása, mely biztosítja, hogy a – politikai, gazdasági vagy egyéb – részérdekek ne írassák fölül a közjót.

Megosztottság a nemzetközi és a hazai filozófiai életben

Ha ily módon tágabban behatároltuk e tudományág tárgyát és társadalmi létjogosultságát, a következőkben azt a feladatot kell elvégeznünk, hogy meghatározzuk a kortárs filozófia külhoni és hazai művelői körében felmerülő időszerű kérdéseket, melyek a szakmai koncepció irányát tovább szűkítik majd.

A huszadik századi filozófia talán legfontosabb fejleménye a diszciplína kétfelé szakadása, s e két tábor viszonylag éles elkülönülése. Az elsősorban az angolszász országokban kibontakozó analitikus filozófiát talán úgy jellemezhetnénk, mint amelynek önképe közelebb áll egyfajta természettudományos eszményhez. E filozofálási mód, mely Frege, Russell és Wittgenstein, valamint a bécsi iskola nyomdokain jár, nem a filozófia hagyományos nagy kérdéseivel foglalkozik, nem épít rendszert – inkább a filozófiai kijelentések logikai vizsgálatát végzi el, célja ebben az értelemben az önreflexió. Filozófiai felfogását jól jellemzi Russell megfogalmazása: „Minden racionális filozófiának a kijelentések analízisével kell kezdődnie.” A logika mellett pedig a hétköznapi nyelvhasználat elemzését végzi el, szigorú argumentációval, a részletek iránti hajthatatlan kíváncsisággal.

Vele szemben áll a kontinentálisnak nevezett filozófiai irányzat, a huszadik században a Husserl és Heidegger nyomán kialakuló európai bölcséleti iskolákkal, szellemi törekvések többek között a fenomenológiával, az egzisztencializmussal, a hermeneutikával és a dekonstrukcióval jellemezhetőek. Az elnevezés az analitikus filozófia nézőpontjából fogalmazódik meg. E nézőpontokra általában jellemző a bölcsészettudományok által kimunkált tudományfogalom pártfogolása, a történeti érdek, az elmélet és a gyakorlat közötti összefüggések keresése, a szubjektív, egyénileg átélt élmények, sőt szemlélet jelentőségének hangsúlyozása, s a filozófia önvizsgálatára irányuló törekvés.

A modern magyar filozófia természetesen a német nyelvű filozófiai hagyománnyal állt szoros kapcsolatban. Ebbe ágyazódott a szovjet megszállás alatt hivatalos állami ideológiává tett marxizmus is. Vagyis a magyar (magyar nyelvű vagy magyarországi) filozófiai közösség hagyományosan a ma kontinentálisnak nevezett filozófia felé orientálódott (ami nem evidens, mert térségünkben az osztrák és a lengyel filozófiának is erős kötődése van az analitikus tradícióhoz). Ám az angolszász filozófia befolyása érezhetően nőtt a rendszerváltást követő nemzedék körében, s így a szakmán belül éles polarizálódás jelentkezett.

A Filozófiai Intézetnek nem lehet célja a szakmai viták – így például az analitikus-kontinentális módszerek közötti konfliktus – rövidre zárása, inkább arra kell ügyelnie, hogy minden irányzat érvényesülhessen.

A hazai filozófiai életben azonban sokkal súlyosabb problémák is érzékelhetőek, s ezek bizony nem függetlenek a Filozófiai Intézettől. Egy ilyen pályázati anyagnak természetesen nem lehet feladata az Intézet korábbi és későbbi vezetése, valamint a vezetés és a munkatársak közti vitában igazságot szolgáltatni. Ám azt mindenképp ki kell mondani, hogy a súlyos feszültség nem tett jót a szakma honi környezetben egyébként is megtépzott, támadott tekintélyének. Ezért e pályázat elsődleges célkitűzése az elmozdulás a minimális szakmai konszenzus irányába, és a törekvés a szakma mentesítésére a politikai felhangú, vagy az akár tisztán személyes támadások ellen, akármilyen politikai irányból érkezzenek is azok.

A filozófiának ismét el kell nyernie azt a tekintélyt a tudományok világán belül, amely hagyományai, közfeladata és jelenlegi művelőinek többsége alapján is kijár neki.

Az Intézet múltja és jövőbeni feladata

Filozófiai (pontosabban, akkori szóhasználattal, bölcséleti) osztállyal a Magyar Tudós Társaság megalapítása óta rendelkezett: alapításakor ennek volt tagja Döbrentei Gábor, Imre János, Berzsenyi Dániel és Szilas(s)y János. Magának a Filozófiai Intézetnek az alapítása történetileg a kommunista korszakhoz kötődik. A kommunista hatalomátvételt követően ugyanis a hatalom a filozófia korábbi hagyományait gyökerestül irtotta ki: „Meggiszűnt a Filozófiai Társaság, eltűntek a ’burzsoá’ filozófiai eszméket képviselő professzorok és akadémikusok, az Akadémia megújított és közvetlen pártirányítás alá vont Filozófiai Bizottsága pedig a gyorsütemű ’marxizálás’ feladatát kapta.” (Horváth Pál: *A Filozófiai Intézet története*). Ám a vulgármarxista pártképzővel (Lenin Intézet) szemben az 1957 őszen induló Intézet Lukácsékkal kapcsolatban semlegesebb volt. Persze a pártirányítás közvetlenül érvényesült, s a szakma magára találását, önfejlődését a pártirányítás érdemben tudta gátolni. E korszak filozófiai élete természetesen Lukács György meghatározó alakja körül összpontosult, még akkor is, ha a hivatalos filozófia fórumairól sok szempontból kiszorult. Döntő jelentőségű volt a Budapesti Iskola születése, a Lukács-tanítványok a filozófia új nemzedékeként jelentek meg. A műhelymunkának az 1973-as filozófusper vetett véget.

Az Intézet tevékenységének második hullámát a 78-ban az Intézet élére került Lukács József indította, aki fiatalokat vett fel az intézetbe, és ekkor vált fontossá a Lukács-archívum. Újszerű kezdeményezése volt a marxista-keresztény párbeszéd, amely a jezsuita Rahnerig és az evangélikus teológus-filozófus Pannenbergig is elért.

A rendszerváltást követően, Tamás Gáspár Miklós (továbbiakban TGM) vezetése alatt a Filozófiai Intézet működésének folyamatossága az MTA többi intézetéhez hasonlóan nagyjából megmaradt, bár a Lukács-archívumot elveszítette. Ám nem sikerült

újrapozicionálnia az intézetet, világossá téve, hogy ideológiai és propagandaszerével végleg szakítania kell. Másfelől az Intézet nem vállalta fel azokat a feladatokat, amelyek a filozófiára egy demokráciában várnak. Ráadásul a rendszerváltást követően az egyetemi státuszok megnyílásával is sok munkatársat veszített a műhely. Bár TGM mellett Nyíri Kristóf vagy Vajda Mihály személyében a hazai filozófiai élet legtekintélyesebbjei vezették az Intézetet, az akadémiai intézmény tekintélye az egyetemi műhelyek mellett csökkent, s mindkét oldalról politikai támadások is érték. Ezért kulcsfontosságú az Intézet szerepének a hagyományok tiszteletben tartása, s az elődök és az intézeti munkatársak eddigi munkájának elismerése melletti újraértelmezése, amit a Bölcsészettudományi Kutatóközpont létrehozása, s az Intézetnek az új intézménybe való integrálása egyébként is szükségessé tesz.

Vezetői programom szerint az Intézetnek mérete ellenére (ez a BTK legkisebb intézete) hangsúlyos szerepet kell kapnia a kutatóközpont stratégiai építkezésében, a bölcsészettudományok önértelmezésében és a tudományok társadalmi szerepvállalásának újragondolásában.

Ám fontos azt is kimondani, hogy nincs szükség forradalmi változásokra, a munka színvonalának emelése nem tesz indokoltá semmiféle elhamarkodott vezetői lépést.

A változásokat távlatosan, lehetőleg szakmai megegyezéssel kell előmozdítani.

A pályázó szakmai múltja és jövőre irányuló elképzelései

Ahhoz, hogy érthető legyen e pályázat szakmai kompetenciája, a pályázó kénytelen néhány szóval jellemezni saját korábbi szakmai tevékenységét. Ami talán a legfontosabb a jelen pályázat szempontjából, hogy érdeklődésem nem merül ki a filozófiai diszciplínán belül. Ezért először filozófiai orientációmot szeretném bemutatni, majd a szélesebb bölcsész- és társadalomtudományi szakmai horizonton belül határoznom meg tájékozódásomat. Külön kitérnék az MTA-hoz fűződő kapcsolataimra.

A filozófián belül először a politikai eszmetörténettel ismerkedtem meg. Oxfordban posztgraduális tanulmányokat folytattam a romantikus politikai filozófiákkal kapcsolatban. Ennek eredményeként kisdoktori dolgozatomban Edmund Burke és Lord Acton gondolkodásmódját elemeztem. A PhD-dolgozatom témavezetője Ludassy Mária volt, témája pedig a skót felvilágosodás morál- és társadalomfilozófiája. E témában Cambridge-ben, Glasgow-ban és Edinburgh-ban kutattam. Ezt követően a jogfilozófia felé fordultam, e témakörben Brüsszelben szereztem mesteri címet.

Elsősorban tehát a politikai eszmetörténet, politikai filozófia és a jogfilozófia kötötte le szakmai figyelmemet. Ám már kezdetektől érdekelt az esztétika is, és amikor a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Karán lehetőséget kaptam rá, kollégáimmal megalapítottuk az Esztétika Tanszéket. Az esztétikán belül történetileg a koraújkor, a felvilágosodás korának esztétikai gondolkodása érdekel. De egyre fontosabb számomra a kortárs művészeti folyamatokkal és elméleteikkel való szembesülés, elsősorban az irodalom

és a képzőművészet területén, meghívtak például a Savaria Urbanisztikai Nyári Egyetemre is, hogy a fiatal építészeknek tartsak előadást.

A bölcsészettudományok közül azonban más területekkel is foglalkoztam hivatásszerűen. Már az egyetemen a Felvilágosodás- és Reformkori Tanszék demonstrátora voltam, s részt vettem Kulin Ferenc akadémiai kutatásában, mely a francia forradalom recepcióját dolgozta fel. Az irodalomkritikában Balassa Péter egyengette utamat. Esszé- és tanulmányköteteket publikáltam e területen (*Utazás Abbáziába, Ottlik kadét története*). A Pázmányon a történettudomány filozófiai kérdéseivel foglalkozom a doktori iskolában, Göttingenben a *Max-Planck-Institut für Geschichte* keretei között kutattam, és eszmetörténetből habilitáltam. De angol szakos diplomámat is használtam, nemcsak fordítottam, de az angol/brit kultúrtörténettel is foglalkoztam (lásd például T. S. Eliot *A kultúra meghatározása* című esszéjéhez írt előszavamat). Politikai elemzéseimet, esszéimet a politikatudósok is használják (lásd például *Az értékhányos rendszerváltás* című esszémet), a politikai filozófia felől a hazai politikai élet mai jelenségeinek elemzéséig is eljutottam. De a kortárs konzervativizmus nemzetközi irodalma is érdekel, és az összehasonlító politikai kultúrák témakörében például jövőre Londonban fogunk az amerikai Notre Dame egyetemmel együtt konferenciát szervezni.

Mindig is elsődleges fontosságú volt számomra a szakma nemzetközi élvonalának figyelemmel kísérése, a kutatásaim szempontjából fontos műhelyekkel való párbeszéd kialakítása. Megalakulása után 1992–1993-ban *junior research fellow* voltam a Collegium Budapestben. A Cambridge-i Iskola mellett módom volt együtt dolgozni a Notre Dame egyetemen Alasdair MacIntyre-rel, de a Charles Taylorról idén nyáron – a mester jelenlétében – rendezett konferencián is előadtam. Ahogy egyetemünk filozófiai intézete révén Jean-Luc Marionnal is volt módon konzultálni, mivel díszdoktori címet adományozott neki egyetemünk. Kutattam továbbá Bécsben, Hollandiában, s élő oktatói kapcsolatom van ma is a nijmegeni Radboud Egyetemmel és a krakkói Jagelló Egyetemmel.

Az MTA-val TMB-ösztöndíjasként kerültem kapcsolatba 1989-ben. Az MTA Filozófiai Intézetében kezdtem, majd az ELTE Társadalomfilozófia és Etika Tanszékére kerültem. Ennek eredményeként szereztem kandidátusi/PhD fokozatot az Akadémián 1996-ban. Közben elnyertem az MTA-Sasakawa Alapítvány *Young Leaders' Fellowship Grant*-jét (1992–94). Részt vettem az Intézet vallásfilozófiai programjának egyik előadás-sorozatában, az ott tartott előadásom publikált formában is megjelent: *Politikai teológiák és ideológiák* címmel, a „*Királyá lett a te Istened*” intézeti kötetében, mely az Akadémiai Kiadónál jelent meg, 2008-ban. Az akadémiai doktorátust 2011-ben nyertem el filozófiából. Egyetemi tanárként választott tagként veszek részt az MTA Filozófiai Bizottsága munkájában, ahol e bizottság társalelnökévé választottak. A közgyűlési tagság választási folyamata még tart, de a lehetséges jelöltek listájára már beválasztottak.

Ami pedig jövőre irányuló elképzeléseimet illeti, célom az, hogy a pályázat elnyerése esetén olyan intézetigazgatóvá váljak, aki képes érdemben hozzájárulni az Intézet nemzetközi pozíciójának javításához.

Az igazgatói szerepkört nem tisztán bürokratikus-adminisztratív, sőt nem is tisztán menedzseri feladatnak tekintem, hanem olyan lényegi kérdéseket felvető szakmai kihívásnak, mely lehetőséget ad számomra a hazai filozófiai élet

intézményes támogatására, szervezésére, s az egyetemekről kikerülő új nemzedék helyzetbe hozására is.

A magyar tudományosság számára létkérdés a tehetséges fiatalok megtartása, tudományos életbe való integrálása. Fontos feladatomnak tekintem a magyarországi humántudományok nemzetközi megítélésének javítását, hisz a filozófiának van egy olyan előnye a többi humán tudománnyal szemben, hogy témája nem zárja be a honi kultúra sáncai mögé, a nemzetközi tudományos közösség számára jól értelmezhető kérdéseket tud megfogalmazni, és már van több olyan hagyománya is, amelyre bátran támaszkodhat.

Új helyzet – új szerepkör: a Filozófiai Intézet újrapozicionálása

Az MTA kutatóintézeti hálózata megújulási folyamatának döntő lépése volt a kutatóközpontok kialakítása. Ennek részben a nemzetgazdaság nehéz helyzete volt a magyarázata (hisz a költségvetési források minél hatékonyabb felhasználására kellett törekedni a nemzetközi válságból is kifolyólag), de megvolt a maga jól átgondolt tudománypolitikai jelentősége – az Akadémia egészét is újra kell pozicionálni a nemzetközi tudományos életben és a hazai nyilvánosság terén belül is.

Amikor a Bölcsészettudományi Kutatóközpont létrejött, a filozófia intézményi szempontból is új helyzetben találta magát. Nem véletlen az, hogy jelenlegi vezetése a tudományfilozófia kutatását épp ebben az időszakban választotta kiemelt témájául. Hiszen világos, hogy egy filozófiai alapon álló tudományelmélet hasznos lehet az Akadémia hálózatán belül a tudományelméleti kérdések felvetésében és kidolgozásában is. Másrészt a különböző tudományágak közötti mai viszonyrendszer feltérképezése során maga is átalakulhat, fontos inspirációkat kaphat, s ez alkalmat adhat a filozófia új helyéhez vezető *roadmap* (ütemterv) felrajzolására. Megítélésem szerint e belátásból következik a jelen szakmai koncepció következő fontos tézise.

Az Intézetnek az új helyzetben a bölcsészettudományok önreflexiójának kezdeményezőjeként kell fellépnie, s az egyes bölcsészterületek közti interdiszciplináris kohézió kialakításában is döntő szerepet vihet.

Ezért nem véletlen, hogy az Intézet már most is határozottan elindult az interdiszciplinaritás irányába. Erre példa a 2012 decemberében rendezett interdiszciplináris szümpozion, melynek programjában a BTK több társintézetéből és más, külső intézetekből meghívott előadók vizsgálják a filozófusokkal együtt „a nyelvi, kulturális, nemzeti, világnézeti, vallási, nemi, foglalkozásbeli, társadalmi réteget illető és egyéb – egyéni és kollektív – identitások keletkezése és változásai” kérdéskörét, kelet-európai, 19–20. századi kontextusban.

Az Intézet jelenlegi munkatársai által kezdeményezett kutatási irány továbbgondolása arra a belátásra vezethet, hogy az Intézetnek különösen szoros kapcsolatokat érdemes kialakítania a BTK-n belül az Irodalomtudományi, a Művészettörténeti, a Nyelvtudományi és a Történettudományi Intézettel (ez utóbbi esetében a mentalitás- és eszmetörténet, a

vallástörténet, sőt az életmódtörténet is fontos kapcsolódási pont lehet). De a Zenetudományi, sőt a Néprajztudományi Intézet munkatársait is sikerült bevonni már ebbe a vállalkozásba is.

Másfelől e tudományfilozófiai és -történeti alapokra építve fontosnak tűnik megkeresnünk a BTK-n kívüli kapcsolódási lehetőségeket is, elsősorban a társadalomtudományi intézetek felé tájékozódva (politika- és jogtudomány, szociológiai és kisebbségkutatás). Hiszen bizonyos nézőpontokból a (gyakorlati) filozófia maga is társadalomtudományként definiálódik, s az emberi közösségek vizsgálatának filozófiai alapozására az antik bölcseleők óta folyamatosan számos példa mutatkozik.

Ráadásul az elmúlt időkben igencsak megerősödött az Intézet analitikus tudományfilozófiai kutatói potenciálja, sőt a természettudományok (elsősorban a fizika) filozófiája felé is nyitott. Ezért új feladat lehet a továbbiakban a természettudományos gondolkodásmód általános alakzatainak önreflektív-kritikai filozófiai vizsgálata is.

A művészetekkel kapcsolatos reflexió szintén fontos – különösen a kortárs művészeti jelenségek esetében, melyek maguk is filozófiai alapokon állnak (lásd A. C. Danto: *Hogyan semmizte ki a filozófia a művészetet?*), s melyeknek értelmezésével a kortárs közönség nehezen birkózik meg, holott a művészetek kulturális-társadalomformáló szerepe amúgy beláthatatlan jelentőségű lenne. Ezért fontos lenne a kapcsolatfelvétel a kulturális-művészeti élet meghatározó intézményeivel, alkotóközösségeivel is.

A fentiek fényében az Intézet új, de az eddigi vezetés munkáját folytató és továbbgondoló irányvonalát a következőképp jellemezhetjük: a cél a szaktudományos gettóból való kitérés, a filozófia „életidegenségével”, idealisztikus vagy narcisztikus-köldöknéző „bezárkózottságának” bevett sémáival való leszámolás.

Olyan dialógusképes filozófiai műhelyszellem kimunkálására van szükség, mely nemcsak a bölcsészettudományokkal, hanem a társadalom-, sőt a természettudományokkal is termékeny együttgondolkodásra, diskurzusra képes.

Mindezen belátásokból pedig az is következik, hogy a Filozófiai Intézetnek bátrabban ki kell lépnie a közgondolkodást meghatározó nyilvános viták szabad piacára is. Hiszen a rendszerváltás óta eltelt bő húsz év közéleti kudarcainak egyik legfontosabb oka épp a politikai és társadalmi életre vonatkozó fogalmi nyelv kimunkálatlansága, következtelen, olykor tudatosan ferdítő használata a közélet szereplői és kommentátorai körében. A társadalmi felelősségvállalást az is indokolja, hogy a 21. században minden közpénzből finanszírozott tudományos kutatásnak igazolnia kell saját létjogosultságát. A filozófiának be kell bizonyítania, hogy nem légvárépítés és öncélú teoretizálás a célja, hanem egyebek mellett egy olyan közfilozófia működtetése, amely nélkül bevett demokrácia nem lehet meg. A filozófia ugyanis nem luxus, hanem a minden embert érdeklő és érintő egzisztenciális kérdésekkel az európai zsidó-görög-keresztény hagyomány keretében, szakszerűen foglalkozó gondolkodási és beszédmód. Hozzájárulhat az egyes ember szorongásainak, lelki problémáinak kezeléséhez éppúgy, mint a traumatikus 20. század utáni társadalomlélektani torzulások megértéséhez és terápiájához is.

Az Intézet kutatási profilja

A kutatási profil tekintetében is az a kutatócsoporti beosztás a kiindulópont, amely jelenleg látszik körvonalazódni az Intézetben. A három irányvonal a következő hívószavakkal jellemezhető: filozófiatörténet, tudományfilozófia, demokráciakutatás. Vessünk egy pillantást e három irányra, mely a jövőbeni kutatások három fontos pillére lehet, főleg, ha megtalálják külső, Intézeten kívüli csatlakozási pontjaikat is.

Filozófiatörténet

Mint ahogy az előzőekben is utaltam rá, a filozófiatörténeti kutatásnak már korábban is volt hagyománya az Intézetben. De nemcsak ezért fontos ez a kutatási tematika, hanem azért is, mert mint láttuk, a kontinentális filozófiai reflexió egyik legfontosabb alapját képezi a filozófiatörténeti beágyazottság. A Neumer Katalin vezette csoport projektje tűnik pillanatnyilag a legkidolgozottabbnak és finanszírozását tekintve is leginkább előrehaladottnak. E kutatási célt a következőképp határozták meg a résztvevők:

„A csoport súlyponti feladatának tekinti a filozófia-, illetve tágabb értelemben vett eszmetörténetnek, valamint tudománytörténetnek elsősorban közép-európai súlyponttal történő kutatását.”

E kijelentésből is látszik, hogy a filozófiatörténetet nem kívánják elszakítani a hétköznapi gondolkodástörténettől, és összeköttetést látnak e téma és a tudománytörténeti irányultság között is – megítélésem szerint mind a két választás összecseng a korszerű nyugati trendekkel. Ráadásul ez utóbbihoz hozzárendelik az összehasonlító aspektust általában, és a közép-európai dimenziót specifikusan is – ami viszont a nemzetközi mezőnyben is meg tudja különböztetni a projektet. Ez az irányultság korábbi intézeti visegrádi projektekhez is kapcsolódik, ráadásul összeköthető azzal az intézményfejlesztési koncepcióval, amelynek egyik fő célkitűzése épp a közép-európai akadémiai társintézetekkel való együttműködés elmélyítése. Lengyelekkel, szlovákokkal, szlovákiai magyarokkal és szlovénokkal is volt folyamatos munkakapcsolat, de az „osztrák filozófiai hagyomány” miatt az osztrák akadémiai és egyetemi intézetek jelentőségét sem szabad lebecsülni e kontextusban, s a cseh–magyar relációjú közös kutatások is igen ígéretesek.

Fontos részvállalása e kutatói gárdának a magyar filozófiatörténet új szemléletű feldolgozása, melyre Mester Béla vezetésével nyertek el egy OTKA-pályázatot, *Narratives of the History of Hungarian Philosophy (1792–1947)* címmel. Ez a kutatás azért fontos, mert nem csak a marxista-lukácsista korszak érdekli, és módszertanában is újít. Átfogóan, az európai kontextus keretében kívánja rekonstruálni a filozófiai gondolkodás hazai történetét. Ezt a munkát kétszáz éve nem tudta senki elvégezni, ezért áttörés lehetne ennek véghezvitele, ráadásul a többi intézet számára is érdekes példát jelentene a nemzeti tudománytörténet közép-európai kitekintésű feldolgozásában. A kutatás intézeti előzményekkel is bír, például a

Central-European Ethos or Local Traditions: Freedom, Responsibility, Equality, Justice (standard grant No. 20820190) és *Affectivity and its Vicissitudes in Contemporary Humanities and Social Sciences* (standard grant No. 11120150) tartozik ide. Ezek mind a hazai humántudományos reflexió elmélyítésére szolgáltak, mégpedig közép-európai kontextusban. Mindez azzal a reménnyel kecsegtet, hogy ez alkalommal befejezhető lehet egy ilyen, csakugyan nagy lélegzetű vállalkozás Ráadásul tudománytörténeti vonatkozása révén kapcsolódik egy másik munkacsoporthoz is.

Tudományfilozófia és -történet

Ez a kutatócsoport Demeter Tamás nevéhez kapcsolódik, s szintén időszerű, nemzetközi kontextusba illeszkedő elképzelésekkel rendelkezik. Egyrészt az Intézet helyzetére reflektál – hogy az MTA-n belül épp az kell hogy legyen az egyik legfontosabb feladata, hogy a tudományok mibenlétével kapcsolatban vizsgálódjon, a BTK-n belül pedig, hogy a tudományfilozófiát a humántudományok önértelmezése kontextusában aktivizálja. Míg a gondolkodástörténeti kutatás inkább kontinentális filozófiai hagyományokhoz kapcsolódik, s közép-európai beágyazottságú, ez a kutatás erőteljesen tájékozódik az analitikus filozófiai módszertan és a természettudományos szemléletmód irányába, s angolszász kontextusai vannak – így többek közt az angliai Cambridge, vagy Amerikában Pittsburgh.

A tudományfilozófia maga sem lehet meg kultúrtörténeti és filozófia-, illetve eszmetörténeti összefüggések vizsgálata nélkül.

Ezért az Intézetnek törekednie kell a tudomány – és ennek részeként a természettudomány – gondolkodástörténeti, kultúrtörténeti dimenzióinak vizsgálatára is. A tudományfilozófia legutóbbi fejleményei ugyanis azt mutatják meg, hogy a tudomány – és számos mai tudományos részprobléma – megértése elképzelhetetlen e kultúr- és gondolkodástörténeti beágyazottság figyelembe vétele nélkül. A BTK-n belül különösen is fontos egy ilyen integrált szemlélet, mely a természettudományok és a humántudományok közös gyökereire is érzékeny.

Tudomány és demokrácia

Végül a *Tudomány és demokrácia* című projekt a tudományfilozófiai kérdésselvetés továbbgondolása. Ez a kutatócsoport az eddigi igazgató, Boros János professzor úr nevéhez kötődik, s nyilvánvalóan – ahogy persze a többi kutatási vezető esetében is – saját korábbi kutatásaival függ össze. Boros többek között Rorty és az amerikai pragmatizmus, és Habermas és a frankfurti iskola nyomán indult el a filozófia és a demokrácia, valamint az irodalom és a demokrácia összefüggésrendszerének tisztázása irányába, egyfajta új filozófiai demokrácialegitimáció kidolgozása felé. Bár nyilvánvaló, hogy nem lehet az Intézet célja az „ideológiagyártás”, biztos, hogy a Michael Sandel értelmében vett közfilozófia diskurzusereteinek kidolgozása fontos kihívás a hazai filozófiai szakma számára. E kutatásba magam is szívesen bekapcsolodom. Egyfelől azért, mert a Pázmányon

pillanatnyilag is futó TÁMOP-kutatás keretei között magam *A humántudományok haszna a demokráciában* kérdést vizsgálom egyik futó kutatásomban, részben pedig azért, mert akadémiai doktori tanulmánykötetemben épp a konzervativizmus szemszögéből vizsgáltam az alkotmányos demokrácia politikáját, s a rendszerváltás ilyen szempontból félrecsúszott történetét.

A két téma metszete a kortárs politikai filozófia sűrűjébe vezet, ahol republikanizmus, közösségelvűség, alkotmányos patriotizmus és – szeptember 11-e óta leginkább – a civil vallás tematikája uralja a diskurzust. De érdemes lenne e ponton kitekinteni olyan kortárs természettudományos kérdésvetésekre, mint amilyen a hálózatkutatás, a humán etológia, vagy az emberi elmével kapcsolatos kutatások. Ezeknek ugyanis mindnek van mondandója a mai társadalomértés égető kérdéseivel kapcsolatban is. De ide kapcsolódhat a társadalomtudományok területéről az összehasonlító politikaikultúra-kutatás is. E kérdéskörben az angolszász politikai kultúrára vonatkozólag jövő évre már egy nemzetközi konferenciát lekötöttem Pócza Kálmán pázmányos kollégámmal, a Notre Dame Egyetem Nanovic Institute for European Studies, és a Notre Dame Egyetem Scholarship in the Liberal Arts finanszírozásával (30 000 USD erejéig). Címe, időpontja és helyszíne: *Anglophilia in Central Europe. The British Constitution in Central European Political Thought*, 2013 October/November, the London Campus of the University of Notre Dame.

További intézményfejlesztési tervek, jövőkép

Tényleges kutatóintézeti működési mód

Középtávon meg kell célozni, hogy az Intézet élete a Nyugaton bevett humánkutatási központok, s különösen a Magyarországon is bevezetés alatt álló *Centres of Excellence* modell működési módjához hasonlítson. Ehhez érdemes tanulmányozni az európai és amerikai kiválósági központok működését, az *Institute for Advanced Study* (Princeton) és a *Wissenschaftskolleg* (Berlin) típusú intézményi modellt. Ez azt jelenti, hogy az Intézet nem csupán egzisztenciális fedezet nyújt kutatóinak, hanem olyan közeget teremt, amely munkára inspirál, segít a nemzetközi életbe való bekapcsolódásban, s a csoportdinamika révén megsokszorozza az egyéni kutatói potenciált. Ennek a fejlődésnek a feltétele az, hogy a nagy európai kutatási pályázatokba be tudjon kapcsolódni az Intézet, amihez viszont megint arra van szükség, hogy a BTK egyes intézeteivel érdemi együttműködést tudjunk elérni – a BTK-n belül természeténél fogva a filozófia alkalmas egy ilyen integrációs folyamatban való meghatározó részvételre.

Ugyancsak fontos feltétele az átalakulásnak, hogy a kutatók számára elérhetővé váljanak a nagy digitális adatbankok, forrásgyűjtemények, szakirodalmi bázisok. Ez nyilvánvalóan megint forrásigényes, s ezért csak a nagyobb kihasználtság mellett lehet hatékony. Ezért kezdeményezni szeretnénk a BTK egyes intézetei által elérhető adathordozók

összekapcsolását, sőt akár egy olyan országos hálózat kiépítését, mely az összes bölcsészkar számára egységesen elérhetővé tenné a humánkutatásokhoz szükséges legfontosabb e-forrásokat. Ezzel kapcsolatosan feladat az is, hogy e források a kutatók saját (otthoni) gépeiről is elérhetők legyenek, hisz a bölcsészek sokszor éjszakába nyúlóan dolgoznak, s ez megkönnyítheti munkájukat.

További nehézsége a humántudományi kutatásoknak az egyéni kutatói profilok összecsiszolása, a közös, hosszabb távú projektek kidolgozása. Ezért fontos feladatnak tekintem, hogy az egyéni kutatási szabadság maximális tiszteletben tartása mellett mindent megtegyek a projektszemlélet elmélyítésére, a műhelyszellem biztosítására. Ennek érdekében bátorítanám a tudományfilozófusok által már most is elindított olvasókört, akár *fellow seminar*, akár nyilvános tudományos és tudománynépszerűsítő fórumok révén való kibővítését, külföldi professzorok rendszeres meghívását, s éves reprezentatív intézeti előadások szervezését – ez utóbbi témában szintén van mire támaszkodni, mivel már most is működik egy program, amelynek keretében hétről hétre egy-egy külföldi professzor meghallgatására nyílik lehetőség. Megfontolandó a *fellows' lunch* intézményének meghonosítása is, szintén az együtt töltött idő növelése céljából.

Nemzetközi kapcsolatok

Világos, hogy a mai helyzetben az Intézet nemcsak idehaza van „együttműködésre ítélve”. A nemzetközi kapcsolatok ápolása és a közös kutatások kialakítása olyan feltételek, melyek teljesülése nélkül remény sincs akár csak a hazai versenyképesség megszerzésére és megőrzésére sem. A pénzügyi-gazdasági globalizáció és az általa görgetett krízis egyfelől, az erre felelni igyekvő európai integráció másfelől magukkal hozzák a tudományos kutatások nemzetközi harmonizálásának, integrálásának követelményét is.

A szakmai koncepciónak e tekintetben is az eddigi eredményekre kell építenie. Vagyis részben arra a kapcsolati hálóra, amely az Akadémia intézeti státuszából, valamint a kutatók egyéni kapcsolataiból épül. E tekintetben a mindenkori igazgatónak azt kell néznie, hogyan tud segíteni abban, hogy a munkatársak minél jobban bekapcsolódjanak a külhoni szakmai életbe is. Másfelől azonban magam is hozok ebbe az új pozícióba olyan meglévő kapcsolatrendszereket, melyeket a dolog természeténél fogva most az Intézet működésének szolgálatába állíthatok.

A nemzeti nyelven folytatott filozófiai diskurzus a kulturális örökség fenntartásának fontos feltétele. De, ahogy korábban sem, ezt a diszciplínát a 21. században sem lehet a nemzetközi tudományosságól kiszakítva művelni.

Ezért ugyancsak fontos feltétele az előrelépésnek, hogy külföldi intézményhálózatoknak is részévé váljon az Intézet, s a nemzeti akadémiai kutatóhálózat mellett az Európai Akadémia (*Academia Scientiarum et Artium Europaea*) és más egyéb nemzetközi tudományos együttműködésen alapuló intézmények felé is nyisson. E tekintetben fontos partnerünk lehet a Balassi Intézet.

A humántudományok legnagyobb hátránya a természettudományokkal szemben nyelvhez és kultúrához kötöttségük, ami a magyar bölcsésztudományosság esetében a nyelvi elszigeteltség miatt a nemzetközi megjelenést súlyosan nehezíti. Ezért a tudományfilozófiával és tudománytörténettel is foglalkozó kollégáknak fontos lenne részt venniük például egy olyan ajánlás kidolgozásában, amely a hazai bölcsészettudományok nemzetközi szintű helyzetbe hozását célozná anélkül, hogy a hazai hagyományokat feladnánk.

Az Intézetnek tehát egyszerre feladata a hazai (magyarországi és magyar nyelvű) bölcsélet hagyományának ápolása és tudományos vizsgálata, s a nemzetközi tudományos közösséggel való hatékony együttműködés.

Archívumrekonstrukció és -építés

A Filozófiai Intézet korábban maga alakította ki és működtette a Lukács-archívumot. Fontos lenne, hogy e nemzetközileg is jelentős közkincsre szakmailag továbbra is rálássunk, az archívum mellett dolgozó kollégáknak az Intézetbe való reintegrálása is hasznos lenne. A kérdés munkaügyi vonatkozása természetesen nem az új igazgató kompetenciája, de az archívum sorsáért a BTK Alapító Okirata alapján is felelősnek kell lennünk. Az Alapító Okirat 10.1 pontja a BTK alapfeladatai között sorolja fel ugyanis a „nyilvánosan hozzáférhető adatbázisok, archívumok és dokumentációk” készítését és működtetését. E tekintetben azonban szintén középtávon nemcsak a Lukács-archívum kezelése vár további szakmai átgondolásra, hanem a Molnár Tamás-hagyaték is, sőt érdemes lenne megfontolni egy külföldre szakadt magyar származású humánértelmiségiek és gondolkodók hagyatékait gyűjtő adatbank létrehozását – a huszadik századi nemzeti traumák után egy ilyen gyűjtemény építése a nemzeti kultúra és a nemzeti történelem fontos tanulságaihoz szolgáltatna tényszerű adalékot.

Tudományszervezés

Ahhoz, hogy csekély létszáma ellenére az Intézet versenyképes működése biztosítható legyen, szükségesnek látszik visszaállítani a tudományos titkár korábban létezett szerepkörét, és fontos lenne alkalmazni egy szakképesítéssel rendelkező pályázatfigyelő és -író munkatársat is. E nélkül a mai világban súlyos versenyhátrányba kerülhetünk, s a nemzetközi források bevonása az egész (akadémiai és egyetemi) humán szféra számára létérdek.

Fiatalkutatói ösztöndíj

Nagyon fontos feladata az Intézetnek a hazai filozófiai kutatások támogatása. Ezért meg kell találni azokat a forrásokat, amelyekkel továbbra is működtethető, sőt kiszélesíthető a fiatal (doktoris és posztdoktori) kutatók intézeti ösztöndíja. E nélkül épp a leginkább terhelhető

kollégáktól fosztjuk meg az intézetet, s a jövő generáció kinevelésében való részvételtől esünk el. S nem utolsó sorban, az agyelszívás folyamatának ellensúlyozására is hasznos lehet egy ilyen pályaindító támogatási forma.

Az egyetemekkel más szempontból is fontos és hasznos lenne az együttműködés. Hiszen az akadémiai kutatóhely nem ellenfele, riválisa kíván lenni az egyetemi kutató műhelyeknek, hanem épp az újszerű (kétoldalú és hálózati) együttműködési formák kialakításában érdekelt.

Filozófiai Szemle

Minden humántudományi intézet számára feladat az akadémiai szintű szakfolyóirat kiadása és/vagy működésének támogatása. Bár a *Filozófiai Szemle* jelenlegi szerkesztői igen ígéretes lendülettel vágtak bele a lap megújításába és a nemzetközi vérkeringésbe való bekapcsolásába, fontosnak tűnik, hogy az Intézet nagyobb szerepet vállaljon annak kiadásában, akár például úgy, hogy a szerkesztőségnek helyet biztosít falai között, akár más formában, például a finanszírozásban, vagy közösen választott témák közös (konferencia és írott formájú) feldolgozásában. Érdeemes lenne megfontolni a *Filozófiai Szemléhez* hasonló, de nem nyomtatott, hanem élő filozófiai internetes közösségi oldal elindítását, mely a hazai és filozófiai honlapok linkgyűjteményét is elérhetővé tenné.

Intézeti kiadványok, sorozatok

Meg szeretném teremteni annak a finanszírozási forrását, hogy a korábbi hagyományokat felelevenítve az Intézet saját kiadványsorozattal tudja támogatni a magyar bölcséleti örökség fennmaradását. E tekintetben elsődleges feladatunk nyilvánvalóan a magyar filozófiai hagyomány elismert és elnyomott, itthon maradt vagy idegenbe szakadt klasszikusainak filológiailag megbízható, jegyzetanyaggal és bevezetéssel a nemzetközi és hazai, filozófiai és mentalitástörténeti szaktudományos kontextusba ágyazott, az egyetemista olvasók pénztárcájához szabott áron való megjelentetése. Hogy csak néhány nevet említsünk a lehetséges források közül, támaszkodva az Intézet most futó magyar filozófiatörténeti OTKA-kutatására, a kiadandó szerzők közé tartozik Rozgonyi József, Szontágh Gusztáv, Erdélyi János, Böhm Károly, Alexander Bernát, Palágyi Menyhért, Thienemann Tivadar, Hajnal István, Balázs Béla, Horváth Sándor, Karácsony Sándor.

Összefoglalás

A fentieket összefoglalva intézetigazgatói pályázatom szakmai koncepciójának legfontosabb elemei a következők:

1. **A cél a filozófiai vizsgálódásoknak a hazai tudományos életben való újrapozicionálása.** A belső megosztottság és a külső politikai konfliktusok meghaladása, a sokszínű magyar filozófiai hagyomány megjelenítése és egy olyan magyar filozófiatörténeti perspektíva visszanyerése, melyre építve a Filozófiai Intézet is elnyerheti a BTK-n belül a maga megfelelő helyét a nemzeti kulturális emlékezet működtetésében, s a korszerű tudományosság művelésében.
2. **Nyitás a társintézetek felé** – elsősorban a bölcsészettudományokon belül, építve a filozófia évszázados integratív szerepére. Másodsorban a társadalomtudományok irányába, mivel a filozófiai kutatás elvárható társadalmi szerepvállalása ebbe az irányba mutat. Harmadszor pedig a természettudományok felé, mert a tudományfilozófia és az analitikus természettudomány-filozófiák közvetítésével remény van arra, hogy kölcsönösen inspiráló hatással lehet e két kutatási szféra is egymásra. Nem csak az akadémiai intézethálózat felé kell nyitni, hanem az egyetemi szféra és a kulturális intézményrendszer felé is.
3. **Nyitás a nemzetközi együttműködés új formái felé**, különös tekintettel a nyelvi-kulturális sokszínűsége, a nagy kultúrák felé való eljutás céljával (angol, német, francia, olasz, spanyol), de nem elfeledkezve a hozzánk hasonló méretű s hasonló sorsú országok teljesítményéről sem. Európai nagyprojektek pályázása-kezdemenyezése, a létező munkatársi szakmai kapcsolatok integrálása, s egy célzott közép-európai hálózat kiépítése, elsősorban lengyel, cseh, szlovák és osztrák tájékozódással.
4. **Tényleges kutatóintézeti működési mód kialakítása.** A cél e területen az, hogy a nyugati humántudományos kutatóhelyekhez hasonló műhelymunka alakulhasson ki. Az egyéni kutatások összefogása, összeillesztése, közös kutatási projektek indítása, az egyéni és a csoportos kutatómódszertanok összekapcsolása.
5. **Intézményi fejlesztések.** Archivumépítés, tudományos és kutatási adminisztráció hatékonyabbá tétele, a fiatal nemzedék és a *Filozófiai Szemle* támogatása, internetes honlapfejlesztés és nyomtatott kiadványsorozat.

Fontos megerősíteni, hogy intézményesen mindezen tervek a BTK most alakuló fejlesztési koncepciójához igazítandók.

Továbbá mindezen célok elérése az elsősorban közpénzből származó finanszírozási feltételektől is függ, ezek ismerete nélkül a pályázati vállalások szükségszerűen csak

feltételesek lehetnek. Ám a források előteremtésében nyilván a leendő igazgatónak is részt kell vállalnia, különösen újabb, a tudomány számára megnyerhető pénzügyi források bevonása tekintetében.